

BETON

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 127, GOD. VI, BEOGRAD, UTORAK, 18. SEPTEMBAR 2012.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 16. oktobra

MIXER

Piše: Haris Imamović

ZLOSTAVLJANJE POSLE OPSADE

Misliti i pisati o gorućim problemima današnjice, znači imati hrabrosti zaći u metodološke ruševine što su ostale sve u pijesku i blatu poslije poplave postmodernih teorija i ponovo sagrađiti jednu stabilnu zgradu pojmova, jednim razumnim rasporedom njihovih relacija, koja više neće imati pretenzije nekakve spoznajne babilonske kule, ali koja može htjeti i biti mjesto verifikacije različitih metoda i rješavati ovu pomutnju jezika dvadesetprvovjekovnog intelektualnog Babilona koja slabovoljnog dovodi do zdvojnosti.

Beogradsko-novopazarska profesorica Jasmina Ahmetagić pokušala je riješiti navedeni problem u oblasti književne kritike u svom tekstu „Opsada Opsade”. (To je drugi tekst unutar drugog dijela petog poglavlja njezine knjige *Priče Narcisa zlostavljača: zlostavljanje i književnost*, koja je objavljena prošle godine u Beogradu, u izdanju *Službenog glasnika*, koju su kao recenzenti potpisali Predrag Palavestra i Milivoj Nenin, a koja je, kasnije, ušla i u užu konkurenciju za dobivanje prestižne *Isidorine nagrade*.) Profesorica Ahmetagić u tom tekstu kritikuje *ideološki* pristup Saše Ilića očitovan u njegovoj kritici romana *Opsada srkve sv. Spasa* autora Gorana Petrovića. (Saša Ilić: *Opsada srpske književnosti* juče, danas, sutra, **Beton**, br. 1, Beograd.) Njezine teze su sljedeće: Saša Ilić je, kaže profesorica, ideološki kritičar. On čita književnost

tražeći u njoj isključivo ideološke sadržaje, dok ga umjetnička vrijednost očividno ne zanima. Tako on vrednuje djelo samo prema usaglašenosti poruka tog djela njegovoj vlastitoj ideologiji, ili neusaglašenosti tih poruka. On tako redukuje čitave značenjske slojeve književnog teksta, ne poznavajući, kako kaže profesorica Ahmetagić, „alatke i sredstva kojima se jedino i može stići do najdubljih slojeva”.

Ilić zagađuje književne tekstove ideologijom koja im ne pripada. On, Ilić, zapravo unosi sve te poruke koje kasnije prokazuje kao nesukladne osnovnim etičkim načelima. On povezuje Memorandum SANU, Petrovićev roman, *Hazarski rečnik* Milorada Pavića i *Semolj goru* Mira Vuksanovića, ali na takav način da uopće ne govori o romanima, već o svojoj političko-historiografskoj tezi koju ti romani treba da ilustriraju, tj. da je Memorandum kvazinaučnim jezikom oglasio totalno opasno stanje nacije i time formirao ideološku matricu o vječnoj ugroženosti, koja će kasnije biti glavni uzročnik rata u Bosni i masovnih ratnih zločina. Ilić to čini jer ne zna šta je pravi kontekst književnog teksta: ne zna da to nisu povijesno-ideološke okolnosti u kojima tekst nastaje i zato je slijep za umjetničke vrijednosti, za literarna značenja Petrovićevog teksta.

DOMETI JEREJSKE DIDAKTIKE

„Petrovićev roman ne govori”, piše na 210. strani profesorica Ahmetagić, „o opsadenom nacionalnom biću, već o napuštanju autentičnog postojanja i integralne stvarnosti, koju tvore i duhovni fenomeni i vera u njih, a što se dogodilo i u biću naroda o čijoj navodno većitoj ugroženosti i opsadenosti i piše.” Petrović tako i ne ide za preslikavanjem stvarnosti u romanu; njegova umjetnička istina ne korespondira doslovnim istorijskim značenjima. Petrović piše priču čija je poruka metafizička: govori se o utemeljenosti bića u jeziku, o značaju riječi za čovjekov bitak, a ne o značaju srpskog jezika za opstanak Srba na srpskoj zemlji. „Ovde se pre svega ne razume”, govori na 209. stranici profesorica Ahmetagić o ograničenosti kritičara Ilića, „ontološka utemeljenost bića u jeziku, koja nije Petrovićeva izmišljotina, već pripada čitavoj struji mišljenja o kojoj Ilić ne zna ništa.”

Ilićev metod, njegov način kontekstualizacije, on je pogrešan, objašnjava profesorica Ahmetagić, jer nije adekvatan onim specifičnim porukama umjetnosti zbog kojih se ona razlikuje od sociologije ili historiografije. Osnovni Ilićev problem je, kako kaže profesorica Ahmetagić, što ne shvaća da postoji razlika između, recimo, historiografske istine i *umjetničke istine*. Umjetnost

Fotografije u broju: Ron Hariv

nas, dakle, neminovno mijenja; ona nam otvara nove vidike, ona nam šalje poruke, umjetničke istine, ideje koje su *nove* i *univerzalne*. Umjetnost ne govori o Srbima, već o ljudima, baš kao što ne govori rečeno, već nekazano. To kaže profesorica Ahmetagić. I kada to kaže njezina lekcija prestaje biti uvjerljivom. Govorim o tome da sama profesorica Ahmetagić na Jprije brani umjetničke vrijednosti Petrovićevog romana, čije su osnovne ideje, kako je rekla, ukazivanje na ontološku utemeljenost bića u jeziku i plediranje za obnovom duhovnog poretka svijeta i čovjekove orijentacije ka transcendentnom, a kaže onda kako je umjetnost nešto što nužno proširuje vidike. Petrović, znači, piše o ontološkoj utemeljenosti bića u jeziku „koja nije”, kako kaže Jasmina Ahmetagić, „njegova izmišljotina, već pripada čitavoj struji mišljenja”, a ujedno je napisao i vrijedno umjetničko djelo. Petrović je, dakle, vrijedan, iako njegova izmišljotina nije njegova izmišljotina. Tj. Petrović je vrijedan, iako ne bi trebao biti, jer bi profesorica Ahmetagić, trebala znati šta je napisala na dvije različite stranice svoga teksta. Petrović ne može biti umjetnik ako je samo frizirao najpoznatiju Šumarevu frazu.

Profesorica Ahmetagić jednako iznevjerava osnovni zakon pravilnog mišljenja i kada, neskladno svojoj estetičkoj koncepciji, pozitivno

MIXER

Haris Imamović: Zlostavljanje posle opsade

antiCEMENT

Saša Čirić: Prošlost večno traje

ŠTRAFTA

Tomislav Marković: Ministarstvo kulture zločina

VREME SMRTI I RAZONODE

Tomislav Marković: Udarnička pesma

Predrag Lucić: Ivica i matrica

BLOK BR. V

Aleksa Jovanović i Lazar Bodroža: Avanture zeca Milorada

vrednuje Petrovićevo plediranje za duhovni poredak i čovjekovoj orijentaciji ka transcendentnom bez kojega svijet čovjeku neće biti zavičaj, niti će čovjek bez obnove duhovnog poretka doseći *autentičnu egzistenciju*. To također ne može biti umjetnička istina, jer nije ništa *novo*. To je fraza jerejske didaktike.

Zapanjujuće je sada kako ona ista profesorica Ahmetagić koja je ružičastom torbicom svoga ukusa onako nemilosrdno izmlatila Ilića, kao kakvog estetičkog magarca, očividno nije u stanju prepoznati najobičniju popovsku frazu, što će reći da u toj njezinoj estetičkoj torbici, satkanoj od samohvaliteljskih sugestija, zapravo i nema ukusa koji bi bio mjerodavan da vrednuje umjetničku vrijednost Petrovićevog romana.

I na kraju, to njezino tumačenje Petrovićevog romana je protivrječno i samome sebi. „Opsada” pledira za nužnost obnavljanja onoga što je uništeno propadanjem Žiće, a reč je o duhovnom poretku sveta i čovjekovoj orijentaciji ka transcendentnom. Dakle, duhovni poredak i autentična stvarnost koju on sa sobom nosi i koja fali srpskom narodu u priči o trećoj opsadi, postojala je u Žiči, ali je propadanjem Žiće uništena. Ko je kriv za to? Po Ilićevom tumačenju, Petrović kaže

kako su zbog toga krivi strani osvajači. „Za pad Žiće su”, piše profesorica Ahmetagić i osporava Ilićev stav na 208. strani, „u Petrovićevom romanu, odgovorni i moralni prekršaji njenog stanovništva, a pažnja je posvećena i negativnim pojavama u srpskoj istoriji.” Ali ako je u Žiči vladao duhovni poredak i orijentacija ka transcendentnom, kako je onda moguće da su razlozi pada Žiće moralni prekršaji njenih stanovnika, tj. odsustvo duhovnog poretka i orijentacije ka transcendentnom? Svojim tumačenjem Jasmina Ahmetagić zapravo sugerise kako je Petrović dvopakkar koji piše poentu protivrječnu razlozima na osnovu kojih je izvedena, te bi joj možda bolje bilo da ga brani od same sebe umjesto od Saše Ilića.

VELIKE REČI. HALJENO NIŠTA

Književnost, kaže profesorica Ahmetagić, ne govori o pojedinačnom, već o općem. Misleći da umjetnost govori o suštinama koje su primjenjive na sve okolnosti i vjerujući previše riječima koje koristi, Jasmina Ahmetagić tako piše kritike koje ne govore o ničemu, ili koje, bolje reći, govore o Ničemu. Kritika proistekla iz one platonističke estetike i ontologije, biva na kraju besmislenom i u spoznajnom smislu potpuno nekorisnim nizom velikih riječi. Obični metafizički lenjir kojim onda ova profesorica

tuče Sašu Ilića po književnokritičkom turu jer ne poznaje ni koliko su tri puta tri, a pravi se važan. Ilić bi trebao biti mamlaz jer ne piše o *duhovnom poretku svijeta, vezi između čovjekovog bića i jezika, čovjekovoj orijentaciji ka transcendentom*? Ne, Ilić bi bio mamlaz tek da je tako napisao, jer je kritika profesorice Ahmetagić nemalo nepametna. To je kritika koja vodi djelo iz pojedinačnosti u opće, i tamo ga do kraja zadržava, čime ubija i opće i pojedinačno. Ubija opće, jer ako nije vraćeno konkretnoj stvarnosti ono ne može neposredno potvrditi da još uvijek može govoriti o stvarnosti, o njezinim stanovitim djelovima, u određenima kontekstima, naravno. Kao što ubija i pojedinačno, jer ga obesmišljava.

- Književnost nije ilustracija *suština* koje predstavljaju *velike riječi*, jer je ona uvijek zasnovana na iskustvu stvarnosti koja isto tako nije ilustracija ideja, kao što tvrdi platoniska metafizika: ne treba nam Niče da to vidimo.
- U književnosti, baš kao i u stvarnosti, pojedinačno ima jednaku vrijednost kao i opće, inače se radi o neozbiljnoj književnosti, ili lošoj, ukoliko je to književno nesvjesna svoje neozbiljnosti.
- Stvarnost nije satkana od suština, već je od bezbroj pojedinačnosti i svaka je osobina, svaka oznaka, u stvarnosti data u bezbroj nijansi i zanemarivanje tih nijansi je esencijalizam profesorice Ahmetagić koji ima više veze sa molekulama na Saturnu, negoli sa stvarnošću koju čitalac može, osim riječima, usvojiti i svojim čulima, pa zna da nije u suštini isto ako je gladan ili žedan dva sata ili pet dana: *nijanse su suština stvarnosti*.
- A poruke umjetnosti i odnos općeg i pojedinačnog, to su mnogo složenije stvari od fraza Jasmine Ahmetagić, tj. fraza malograđanske antropologije, tj. pseudofilozofskih apstrakcija Predraga Palavestre, tj. kafešantanskih pričica svih tih književno kritičkih astronauta, pričica ispričanih Velikim Riječima koje su tri kosmosa daleko od stvarnosti.

RAĐANJE ROMANA IZ DUHA MEMORANDUMA

Način na koji je Saša Ilić vratio roman Gorana Petrovića iz općeg u pojedinačno mnogo je pametniji od pseudocrkvenih praznoslovesa u kritici Jasmine Ahmetagić. Petrović piše o tri opsade: o opsadi Žiće s kraja XIII vijeka, opsadi Carigrada u vrijeme četvrtog krstaškog pohoda i, na kraju, opsadi srpskog naroda tokom ratnih godina 1992-95. Te tri opsade, kako uočava Ilić, po-

vezuje motiv pera. Mletački dužd je skrenuo svoju vojsku na Carigrad kako bi pribavio sebi čudotvorni ogrtač od deset hiljada pera koji bi mu osigurao mladost i izliječio ga od bolesti, dok knez Šišman opsjeda Žiču kako bi se domogao čudotvornog anđeoskog pera koje se čuva u manastiru, a NATO, koji izvršio opsadu nad srpskim narodom, uništava populaciju ptica u Bosni, naoko bezrazložno – a vjerovatno se, tumači Ilić, sugerišu da je potaknut čistim destruktivnim nagonom. Pera koja su u opasnosti, u Petrovićevom romanu, kako kaže Ilić, sugerišu da je jezik u opasnost, da će biti otet ili uništen. „Opsadene su“, piše Ilić, „reči, odnosno jezik, odnosno samo nacionalno biće, što se na osnovu stepena ugroženosti jedne nacije, ukoliko postoji takva skala, može rangirati veoma visoko.“ Jasmina Ahmetagić osporava ovo tumačenje. Ali na osnovu estetike kojoj samo tumačenje profesorice Ahmetagić protivrječi, i na osnovu tumačenja koje samo sebi protivrječi, i na osnovu metafizike koja sama sebi protivrječi. Ilićevo tumačenje je mnogo pametnije, jer nema takvih logičkih nedostataka.

Jasmina Ahmetagić tvrdi kako je nedopustivo to što je Ilić negirao Petrovićev roman, ne dokazujući da je umjetnički nevrijedan, već samo da je protivan osnovnim etičkim načelima. A i to nije tačno, jer je sam Ilić učitao sve te neetičke poruke. To nije tačno. Saša Ilić je dokazao da je Petrovićev tekst bez pravih umjetničkih vrijednosti, čak iako se držimo estetičkih kriterija Jasmine Ahmetagić: možemo pristati na tvrdnju da umjetničko djelo mora govoriti novo. Ako je Saša Ilić dokazao da Petrovićev roman i Memorandum SANU-a imaju poruke koje su u toj mjeri slične da se *Opsada crkve sv. Spasa* može shvatiti ilustracijom teza srpskih akademika o opsađenosti srpskog naroda i njegovog jezika, onda se taj roman, kako sam već rekao, i treba shvatiti kao ilustracija teze srpskih akademika. Ali onda to znači i da je to *roman s tezom*, da ne može, kako bi to rekla gđica Ahmetagić, proširiti vidike ljudskog bića, jer njegove ideje nisu *njegove*, nisu njegova izmišljotina, nisu nekazano. Činjenicu da taj roman nije napisan da proširi vidike srpskoga bića, već da utvrdi postojeće, vladajuće, Saša Ilić očigledno shvaća kada u svom tekstu piše o popularnosti tog romana i o jednakosmjernosti njegovih poruka sa ideologijom Memoranduma i osnovnim frazama srpskih medija u godinama koje su pojeli miloševići. Jedini problem je što Ilić nije takve svoje veze doveo do validnog zaključka o umjetničkoj bezvrijed-

nosti Petrovićeve opsade čitalačke pažnje. Ta nedopisanost bi mu se mogla uputiti kao prigovor.

O CINCARIMA I PSIMA

„Konačno“, zaključuje svoj tekst profesorica Ahmetagić, „ako u svom romanu opišemo *stradanje jednog jedinog Cincarina* u toku opsade Sarajeva i to prikažemo *kao kosmičku katastrofu*, a sukob Srba i Bošnjaka načinimo samo pozadinom tog stradanja, time nismo ni poremetili istorijski red veličina niti smo gluvi i etički indiferentni. Roman može govoriti o *stradanju psa* na pragu sarajevske kuće, te i to stradanje može biti prikazano *kao kosmička katastrofa – jer, uostalom, ono to i jeste*. Pre nam se čini da su oni drugi, koji ne uviđaju da je svako od tih stradanja kosmička katastrofa i koji ne osećaju da je književnost pozvana da nas osvesti za to (ako je uopšte pozvana za bilo kakav angažman), neosetljivi za umetničke istine.“ (Ove rečenice nalaze se na 215. strani knjige *Priče Narcisa zlostavljača* Jasmine Ahmetagić, a podvlačenja su moja.) Profesorica Ahmetagić olako poistovjećuje različite stvari, i to nije ništa ozbiljno dok su te stvari različiti žanrovi umjetničkog oblikovanja, sve dok ova profesorica ne počne donositi etičke zaključke, sve dok ne počne sugerisati zakone ponašanja, sukladne toj njezinoj esencijalistički traljavoj logici po kojoj je 3 isto što i 7 jer su oboje brojevi. Ali kada te zaključke, svojim recenzentskim potpisom ili žiriranjem, odobre eminentne figure u srpskoj književnoj javnosti, onda se samo prestanem smijati, jer mi njezine rečenice, bez smisla za nijansiranje, stupnjevanje i razgraničavanje tih dvaju kosmičkih katastrofa na *veću* i *manju*, sugerišu da je moj život vrijedan koliko i život jednog psa.

Ako Jasmina Ahmetagić vrednuje kako je prikazivanje stradanja jednog Cincarina u ratnom Sarajevu kao *kosmičke katastrofe* etički ispravno, i ako s druge strane stradanje jednog psa u ratnom Sarajevu isto tako vrednuje, tj. kao *kosmičku katastrofu*, onda bi u svijetu njezinih etičkih ideala i stradanje 10 Cincara bilo isto što i stradanje 10 pasa, tj. *kosmička katastrofa*. Iako na prvi pogled Jasmina Ahmetagić u etičkom smislu liči na nekakvu kosmičku Majku Terezu, ona je zapravo nepažljiva i zato nihilist, jer takvom svojom etikom, po kojoj je svako stradanje (jedna te ista!) kosmička katastrofa, ona sugerise kako je stradanje 10.000 ljudi u ratnom Sarajevu isto što i stradanje 10.000 pasa. Ne osjećajući potrebu da obrazložim svoje stajalište, ja bespogovorno odbacujem etiku gđice Ahmetagić i savjetujem da pokuša da ne piše ništa neko vrijeme. Recimo, idućih 200 godina ■

Integralni tekst Harisa Imamovića možete pročitati na www.elektrobeton.net kao i na www.sic.ba

antiCEMENT

Piše: Saša Ćirić

PROŠLOST VEČNO TRAJE

Nenad Veličković: *Vremenska petlja* (Omnibus, Sarajevo, 2011)

Vremenska petlja Nenada Veličkovića neka je vrsta postmoderne didaktičke lakrdije ostvarena u preseku omladinskog i parodijskog romana. Nenad Veličković je dan je od retkih autora koji zna za koga piše. Recimo, roman *Sto zmajeva* (Stubovi kulture, 2007) pisan je za tinejdžersku publiku, knjiga eseja *Dijagnoza-patriotizam* (Fabrika knjiga, 2010) za nastavnike maternjeg jezika i književnosti, dok bi *Vremenska petlja*, pačvork s tezom, bila namenjena studentima. U Veličkovićevom književnom tekstu vidljiva su preplitanja svega čime se bavi i svega o čemu je već pisao: istraživanje čitanki meša se sa kolumnističkom publicistikom, motivi života u opsednutom gradu izloženog nemilosti topovskih granata iz *Konačara* i *Đavola u Sarajevu* sa jeretičkim porivom izvrtanja na naličje književnog kanona i nacionalnih mitova.

ISTINA S NALIČJA

Vremenska petlja je tip romana koji uzima hleb kritičarima i obesmišljava njihov posao, jer sasvim lepo objašnjava čime se bavi i čemu služi: ova knjiga je „vodič za studente kroz istoriju BiH“. Definicija je (auto)ironična, pojednostavljuje strukturu knjige, ali dobro opisuje njena tematska interesovanja. Troje mlađahnih likova, Suni (Sunija), Dali (Dalibor) i Buba, lutajući lavirintima piramide u Visokom, upadaju u različite epohe bosanske povesti i sreću različite istorijske ličnosti, od vladara i ratnika (ban Kulin, kralj Tvrtko, princ Eugen Savojski, Husein kapetan Gradašćević, poznatiji kao Zmaj od Bosne, Tito za vreme „neprijateljskih ofanziva“ na Neretvi i u Drvaru...), preko pisaca i prosvetitelja (Aleksa Šantić, Mula Mustafa Bašeskija, fra Grga Martić...), udarnika i revolucionara (Alija Sirotanović, Gavriilo Princip), do onih običnih i anonimnih. U korpus „aistorijskih“ spada i deda jednog od likova, koga gosti iz budućnosti zaskaču u dva perioda njegovog života: kao brigadira poratne radne akcije izgradnje pruge na deonici Brčko – Banovići i za vreme održavanja zimske Olimpijade u Sarajevu 1984. Sasvim kao u filmskim tinejdž komedijama, poput francuskih *Posetilaca* ili holivudskog hita *Povratak u budućnost*.

BETON BR. 127 DANAS, Utorak, 18. septembar 2012.

Troje Veličkovićevih junaka se stalno pita o statusu i žanru scena čiji su deo, nije li reč o skrivenoj kameri, rialiti šou, survajveru ili nečem sličnom. To je očekivani žanrovski instrumentarij fantasy pripovesti koji uz sučeljavanje savremenog i nekadašnjeg iskustva i navika, nosi i dvosekli satirički potencijal. Autor nije paseista, da žali za „pustim turskim“ (bogumilskim, bošnjanskim, austro-ugarskim, rojalističkim ili bratstvo-jedinstvenim vremenima), kad je sve bilo bolje, lakše, čestitiije ili slobodnije (kako za koga i kako koji period). Ipak, njegove simpatije skoro da su na strani bana Kulina koji deklamuje kao u istorijskoj drami: „Mi nismo oni koji od crkve ne vide boga. Mi smo oni koji se mole iz ljubavi, a ne iz straha. Nama ne treba uniforma da bismo verovali“, ili Alije Sirotanovića koji promovise vrline radnog pregalaštva i drugarstva: „Ti imaš mozak da ga čuvaš, a ja srce da ga trošim. Vidjećemo čega će kome na kraju više ostati“.

Ipak, većinom Veličković osporava delovanje nacionalnih ikona u istoriji, kao i to što se idealizuju i slave i tamo gde bi trebalo da su predmet proučavanja i kritike. Pomenuta scena sa banom Kulinom tek je uvertira u drugu koja prikazuje čin njegove abjuracije, kada se pod prisilom Vatikana odriče od bogumilske jeresi. I period srednjovekovne samostalnosti Bosne naslikan je kao suprotnost romantičarskoj viziji sjajnih dvoraca, parade vitezova i visoke kulture – bosanska prestonica smrdi po domaćim životinjama, puk je vašljiv i neopran. Ova scena sadrži grubu parodiju danas aktuelnih predstava o samaričanskom mentalitetu Dobrih Bošnjana, sirotih ali nesposobnih za išta drugo sem da ugode i pomognu i potpunom neznancu.

AJPED TEKSTUALNOST

U svojoj recenziji objavljenoj na klapni knjige, Dubravka Ugrešić smatra da bi internetsko čitanje, Ipad, multimedijalna scenska izvedba bili primereniji medij od knjige za sadržaj koji nudi tekst *Vremenske petlje*. Ajped, tač skrin koji funkcioniše kao intearktivni ekran, koji prikazuje zbivanja (fabulu) kao film, ali gledaocu u isti mah u posebnom okviru ili prozoru, čini dostupnim objašnjenja manje poznatih termina ili biografija, aluzija i drugih referenci u tekstu, u Veličkovićevom kolažnom romanu je dvostruko važan pojam. Ne samo zbog „multimedijalne“ prirode sadržaja teksta, već i kao način ulančavanja sekvenci naracije, kao i zbog toga što ajped kreira okvir cele knjige.

Nenad Veličković javiće se u tekstu lično, kao dečak sa kojim se sreće tročlana grupa putnika kroz vreme, kasnije i kao odrastao čovek, pisac, obučen u majcu sa plavo-belim prugama i crni kaput ruskog mornara. Za razliku od „klasičnog“ postmodernog teksta, koji perverzno uživa u razaranju posvećenog prostora fikcije i svih uslovnosti na kojima ona počiva, Veličković je probao nešto retro i nešto po definiciji nemoguće: da u tekstu oživi davno već sahranjenog autora i to tako što će pripovednoj konstrukciji poturiti sebe a u konstrukciju ubaciti autobiografski narativ. Svejedno, Veličković ostaje lik, lik dečaka i lik odraslog pisca, što autoru, kao u konvencionalnoj autobiografiji, pruža priliku da ispita odnos između narativnog i egzistencijalnog ja, onog nekadašnjeg, kako se seća samog sebe, i ovog sadašnjeg koji kroz tekst putuje. „Jer ako nema [veze između pisca kao dečaka i njega pedesetogodišnjaka, prim. S. Č.], nikakve, ako ništa od ove nevinosti i bezazlenosti nije preostalo, ako je uvela bezbrižnost, ako se sparušio stid i usahla radost, njegove su knjige najobičnije brbljanje tinjajuće sujete“. Ova emfatična autorska samoferleksija žudi za kontinuitetom bezazlenosti kao izvorom i efektom pisanja, kao potvrdom da njegovo pisanje izvire iz zaigranosti mašte koja se zabavlja podučavajući.

Neprestana izmena narativnih perspektiva i tipova pripovedanja, parodija prosedea i karakterizacije likova, mešavina dijaloških partija i komentara, brehtovski songovi, angažovani i ludički, skriveni citati i neskrivene aluzije, i obratno, katalozi citata o književnim motivima meseca i kukuza u poeziji domaćih klasika, podražavanje različitih istorijskih jezičkih standarda i govornih stilova, jezgrovite replike u polemičkim agonima koje ponekad dosegnu i neresen „polifonijski“ rezultat, duhovitost, sve su to vrline Veličkovićevog teksta koje odnose prevagu nad shematičnom kompozicijom romana (skeč-komentar-song), proizvoljnim skokovima likova kroz povest BiH, panekad bez jasne poente ili sa čisto lakrdijskim raspletom, kao i nad samodovoljnošću pojedinih pasaža u tekstu i nedovoljnoj slivenosti autobiografskog, komičkog i didaktičkog u tekstu. Inovativnost prozi najčešće donose parodijske prozne prakse, koje zbunjuju kritiku sviklu na traženje koherencije u tekstu. Takva je i Veličkovićeva knjiga, vrsta angažovane provokacije pisane u postmodernom registru. A ako progutamo žanrovsku uslovnost i fantastiku omladinskog romana, pruža se obilje finog eruditnog uživanja praćeno pozivom na preispitivanje kanonskih istina ■

BETONJERKA MESECA

Uspešno ste zaštitili Ugričića, neka se sprema satiričari i karikaturisti.

*Svetski PEN centar
(Poslanica Vidi Ognjenović)*

ŠTRAFTA

Piše: Tomislav Marković

MINISTARSTVO KULTURE ZLOČINA

Činjenica da je novi ministar kulture Bratislav Petković, poznat po tome što nije poznat, u prethodnom, predportfeljnom životu promovisao knjigu Milana Lukića „Ispovest haškog sužnja“ u svojoj Modernoj garaži, raduje svakog iskrenog ljubitelja otvorenih karata. Sklonost „patriotskoj umetnosti“ (u koju, logično, spada i ispovedna Lukićeva proza) takođe uliva nadu. Izbor najbližih saradnika dodatno ohrabruje, pogotovo imenovanje Dragana Kolarevića za savetnika, za šta se dotični kvalifikovao uređivanjem ključnog instrumenta Miloševićeve propagandne mašinerije, TV Dnevnika, u periodu od septembra 1994. do oktobra 1997. godine, kao i friškim logističkim pripremama za Prvi srpski kulturni ustanak. Tamne boje na ovu idiličnu sliku nanosi Petkovićeva kolebljivost i spremnost za posipanje pepelom po glavi, koju je ispoljio odricanjem od intervju a „Politici“ (u kojem se založio za pomenutu koncepciju patriotske umetnosti), kao i brzometnim prihvatanjem titule koju mu je vazelinski prišio Jovan Ćirilov („ministar svih tendencija“). A taman smo se ponadali da će se kulturna politika najzad zvanično uskladiti sa vlažnim snovima političara i mentalnim stanjem nacije, te da će otvoreno raditi na poricanju zločina koje je Srbija počinila devedesetih godina prošlog veka i promovisati isključivo pregaoce i stvaraoce *artističke ratne akcije*. To je najmanje što se moglo očekivati od ministra koji preporučuje za čitanje pisanije čoveka koji se u oštroj konkurenciji izborio za mesto jednog od desetak najvećih monstuma među srpskim zločincima, čoveka koji je organizovao masovno silovanje bošnjačkih zarobljenica u motelu „Vilina vlas“; spaljivao žene, decu i starce; oteo putnike iz voza u Štrpcima i streljao ih na obali Drine, i uopšte ispoljavao sklonost ka raznim oblicima „patriotske umetnosti“ u krvavoj praksi. Ukoliko ministar ipak ostane veran svom *lukićevskom* svetonazoru, bilo bi logično da Ministarstvo kulture forsira kulturu zlo-

čina, koja ionako dominira scenom u različitim oblicima – od otvorenog zagovaranja estetike krvi i tla, pa do raznih varijanti eskapizma i srodnih kvaziumetničkih formi moralne ravnodušnosti. Sve pod sloganom „Nijedne nema bolje od naše kurobolje“. U tom smislu, ministru će od velike pomoći biti neke pomalo skrajnute umetničke prakse nastale u vreme ratova. U kreiranju nove kulturne politike ključnu ulogu bi mogli da igraju sledeći modeli.

Za revitalizaciju srpskog pozorišta u skladu sa patriotskom dogmom od velike koristi bi moglo da bude delo gotovo nepoznatog (ako ne računamo Tužilaštvo za ratne zločine) reditelja Darka Jankovića Pufte. Janković je tokom juna 1992. godine u Domu kulture u Čelopeku postavio nekoliko remek-dela, spojivši eksperimentalni teatar sa rodoljubljem. Reditelj je radio isključivo sa naturščicima, zarobljenim civilima koji su završili u logoru jer su nosili imena koja se ne uklapaju u patriotsku estetiku. Usredsređen na ispitivanje limita tela i granica ljudske izdržljivosti, smatrajući tela zarobljenika svojim umetničkim materijalom, Janković je izvođače dovodio u ekstremne situacije – od međusobnog šamaranja do besvesti, pa do provere koliko je meso otporno na sečivo noža ili metak. Tokom workshopa ispostavilo se da je ljudsko telo prilično trošna građevina, pa su mnogi nevoljni učesnici u projektu završili u masovnoj grobnici na Crnom vrhu, ali nijedna žrtva nije prevelika za umetnost. Pogotovo patriotsku. Ispitivanje granica ljudske volje takođe je bitan segment Jankovićevog teatra. Tako je 10. i 11. juna na sceni Doma kulture primorao očeve i sinove na oralni seks, a 12. juna jednom zarobljeniku je odsekao penis, a drugom uvo i naterao ih da pojedu odsećene delove svog tela. Srušivši sve tabue, Janković je osetio kreativni zamor, pa se posvetio klasičnom batinanju, klanju i streljanju. Uticaj njegove estetike vidljiv je u performansima pozorišne trupe „Navijači“, ali je njihov rad ipak lišen Jankovićevog radikalizma.

Patriotska renesansa muzike može komotno da se osloni na DJ Maxa, koji je prijateljima i rodbini poznat kao Srđan Golubović, a svima ostalima kao „arkanovac“ sa fotografije Rona Haviva, koji udara nogom mrtvu ženu na trotoaru, 2. aprila 1992. godine u Bijeljini. Ritam cokulom-u-glavu, kao i ritmovi rafala, topa i haubice bili su presudni za kasniju muzičku karijeru DJ Maxa. Pretočivši ratne ritmove u razne trance varijante (future, cyberdelic, goa, ex-goa, organic, psychedelic, shamanic, techno, funkyed-up), DJ Max je zacrtao pravce razvoja patriotske muzike u modernom dobu. Četničke pesme i poklič ti-pa „Ubićemo, zaklaćemo ko sa nama neće“ ili „Naše vreme ide, već kuca na vrata, klaćemo od Nemca pa sve do Hrvata“ totalni

su retro koji nepovratno pripada prošlosti. Budućnost patriotske muzike je u jednostavnosti, jednoličnosti i ritmu monotonom poput Arkanovih uniformisanih „Tigrova“ na jutarnjem postrojavanju.

Autentičnost, istinitost, leševi inovernika u krupnom planu, nestabilne, neizostrene slike sa zrnastom fakturom i treperenjem – osnovne su odlike pravog patriotskog filma. U ovaj opis savršeno se uklapa klasik nastao u produkciji filmskog studija „Škorpioni“, remek-delo sineaste Slobodana Medića na kojem je za beleženo streljanje šestorice golobradih Bošnjaka. Moglo bi se reći da je u ovom snuffu realizovana esencija patriotske umetnosti, te da se od filma kao najdemokratskije umetnosti (usled razvoja tehnologije kamera je postala dostupna svakom Srbinu, Srpkinja i Srpčetu) može najviše očekivati u budućnosti. Snuff je naša izvozna šansa, jer je ovde ljudski život jeftiniji od mobilnog telefona s kamericom, što je idealna situacija za razvoj ovog filmskog žanra.

Poseban problem nove kulturne politike je ubrizgavanje patriotizma u obeležavanje raznih kulturnih jubileja, godišnjica, praznika i ostalih svečarskih datuma. Proslava svetog Save promo-

cijom knjige Milana Lukića nije loša ideja, ali na ovom polju Ministarstvo kulture ipak može da uradi mnogo više. Zgodan model pronašlo je rukovodstvo logora Omarska u leto 1992. godine. Povodom posete visokih zvaničnika Republike Srpske, uprava logora organizovala je hor živih kostura koji su danima uvežbavali patriotske pesme poput „Ko to kaže, ko to laže, Srbija je mala“ ili „Od Topole, od Topole, pa do Ravne Gore“. Članove hora ništa nije moglo da spreči da savršeno izvedu svoju muzičku tačku. Na generalnoj probi jedan starac je pogrešio reči, pa je umesto „svud su straže đenerala Draže“ otpevao „svud su straže Mihailović Draže“. Dirigent je dohvatio dasku sa ekserom i opaučio starca, kojem se ekser zabio u glavu. Iako ranjen i sav krvav, starac je pravilno otpevao pesmu, i na generalnoj probi i na svečanosti. Nema umetnosti bez patnje i bola. Neka to bude ideja-vodilja svim menadžerima u patriotskoj kulturi.

Uvođenje nove kulturne politike u književnost je bespredmetno. Literatura je već patriotska umetnost u najvećoj mogućoj meri, uz malobrojne izuzetke. Književnosti nije neophodna nikakva patriotska reforma, jer je upravo ona generator kulture zločina. Za bliža obaveštenja pogledati 127 brojeva **Betona** ■

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Tomislav Marković

UDARNIČKA PESMA

(Iz poetskog zbornika „Ostavština za budućnost“, ciklus *Ratnička klasa odlazi u raj*)

zlotvorska se pesma ori
pesma koja slavi rat
rafalom nam srce zbori
da nam živi, živi rat

podignimo u zrak kuće
mi junaci rada svog
muke, krike svako čuće
da nam živi, živi rat

udarniče vedra čela
zaklaće te rođeni brat
spalićemo sela cela
da nam živi, živi rat

u divljaka luk i strela
kod nas puška, automat
naša dela – mrtva tela
da nam živi, živi rat ■

lirika utoke

Piše: Predrag Lucić

IVICA I MATRICA

(karaoke Ivice Dačića)

Ja sve ove dane pevam pesme znane
Da vidim svoj dragi lik,
Na JuTjub s Halidom duet osvane,
Baš svaki napamet znam stih.

Pesma je rekla, nije porekla
Da teče reka, teče kej,
Evropa zvala, zadatak dala
Da pesmom poteče i gej.

Ko bi reko čuda da se dese,
Pa Miljacka gejove odnese,
Da ne moram ulicom ih tuć,
Pa da mogu u Evropu uć.

Ja sve ove noći pevam ko na ploči,
Ko da sam Halid il' Džej,
Al' izem ti pesmu ako neće moći
Bez da u refren uđe gej.

Pesma bi rekla, ne bi porekla
Da ja sam mačo, da sam strejt,
I kad u licu rumen ko cvekla
Pevam „gej“, a mislim „gejt“.

Ko bi reko čuda da se dese,
Pa gejovi plutaju ko kese,
Da Miljacka pomogne ih vuć,
Kad već moram u Evropu uć ■

BLOK BR. V

Autori: Aleksa Jovanović i Lazar Bodroža

